
Milica Jakovljević

Mir-Jam

GREH
NJENE MAME

NEVEN
Zemun, 2009.

PRVI DEO

JEDAN DOGAĐAJ KOJI SE ODIGRAO BAŠ PRED ODLAZAK NA BAL

Snežne pahuljice lepršale su se i njihale kao beli leptirići. Poneka bi naletela na prozor i priljubila se praveći fantastične oblike, ili padala dalje u svom veselom njihanju, slažući paperje po suvoj zemlji. Crveni krovovi i siva zemlja dobijali su bele naslage. Na stubovima ograda počele su se dizati šubarice. Bilo je veselo, nežno, zimsko popodne! Ispred kuća, na drvoredima lipa, sneg je kitio grane. Prolaznici su žurili ulicom i lica su im bila rumena, a šesiri okićeni belim zvezdicama. Svi su se smešili. Sneg je donosio radost.

Velika kaljeva peć širila je blagu toplotu, a po sobi se kretala jedna lepa, sredovečna žena. Moglo joj je biti četrdeset pet godina. Svežina njenog lica i lepe crne oči, meke kao u jagnjeta, podmlađivale su je za čitavih deset godina. Gospođa otvori orman. Nameštala je rublje. Ona izvadi muške košulje i premesti ih u drugu pregradu. Sve je bilo u besprekornom redu. U drugoj polovini ormara stajale su haljine. Videlo se da su to haljine mlade devojkice. Gospođa izvadi jednu dugu ružičastu haljinu, meku kao kovilje.

„Lepa će biti u ovoj ružičastoj haljini... Njen prvi bal!“ mislila je s nežnošću...

- Nedo! – zovnu nekog.
- Čujem, mama!
- Šta radiš?
- Sedim u tatinoj sobi kraj peći i sušim kosu.

– Je l' ti već suva? Trebalo je jutros da se miješ!

– Još samo malo... Da vidiš kako mi se lepo uvila. Ne bi mi nijedan frizer mogao napraviti ovako lepe kovrdže!

Začuše se laki koraci i na pragu se pojavi divna mlada devojka. Imala je iste oči kao majka: meke, crne, tople, nežne kao u jagnjeta. Samo je kći imala malo zagasitiju boju lica, kao da ju je sunce stalno prljilo. Usled toplote peći uz koju je sedela, obrazi su joj bili zažareni i rumeni kao njene mlade, sveže usnice. Sjajna crna kosa, prirodno kovrdžava, milovala je njene obraze; lice joj je bilo duguljasto i lepo osenčeno tom crnom kudravom šubaricom.

– Divna ti je kosa! – nasmeši se mati videći svoju lepu kćer.

– Ja i ti, mama, izgledamo kao drugarice!

– Kakve drugarice! Na meni se vidi koliko sam starija, dosta sam se promenila.

– Kako promenila? Ti si za mene uvek lepa. Samo jedno opažam: tako si tužna! Ti nisi srećna, a kriješ od mene.

– Bože, Nedo, otkuda ti to pada napamet? Kako da nisam srećna? Dosta mi je tebe da vidim, pa da budem srećna. Zar ti nisi moja dobra i poslušna devojčica?!

– Jesam, mama, ali nisam ja više dete da ne razumem život. Osećam šta je sve u tebi i znam zbog čega patiš!

– Koješta! Ostavi takve razgovore.

– Baš hoću da razgovaramo o tome. Još dok nisam otišla u zavod, ja sam sve nagađala. Tebe tata vara! On ti nikada nije bio veran muž. On oduvek ima ljubavnicu. Jeste, mama, priznaj! Što to kriješ od mene? Zar nije bolje da se i ti meni poveriš? Nekad mi dođe da sve kažem tati. Ja ga zbog toga ne volim.

– To ne smeš, Nedo, nikad da kažeš. On je tvoj otac i ti treba da ga voliš. Ostavi ti nas dvoje. Ja sam već sve pregorela i pomirila se s njegovim životom. Da, pomirila sam se. Gde ide, šta radi, mene se ništa više ne tiče.

– Nije to, mama, život!

– Znam i ja da nije život, ali kad nešto mora da se trpi, onda se žena prekali.

– Ja mog muža ne bih trpela da me vara. I nešto me čudi: zašto nisi završila fakultet? Pa ti si apsolvirala. Zašto da napustiš studije? Da si bila nastavnica možda bi i tvoj život sa tatom bio drukčiji. Imala bi više samostalnosti, ne bi bila ovako zavisna od njega. A ti si napustila studije i udala se.

– Nisam ja bila sposobna da budem samostalna. Da su još moji roditelji bili živi, ko zna šta bi se sve desilo! Ovako, osećala sam potrebu za zaštitom, bila sam malodušna, sentimentalna i suviše poštena. A tebe sam toliko volela da bih umrla i pri samoj pomisli da mi on oduzme moje dete. I uvek sam se nadala: biće bolje, on će se promeniti, shvatiće da sam ja dobra žena... Ali tvoj tata je takve prirode...

– Ti ga opravdavaš, ali on tebe nije umeo da ceni. On je bogataški razmaženi sin, a ti si bila skromno činovničko dete.

– Ostavi, Nedo, te razgovore... Lepa ti je balska haljina!

– Ne, mama, neću da ćutim. Težak mi je sav ovaj život. Kako bih bila srećna da se ti i tata volite iskreno. Mene sve boli, čini mi se kao da neko potkrada našu porodičnu sreću. Ja znam, mama, ko je njegova ljubavnica. Čula sam. Bila bih u stanju da je ubijem!

Mati je pogleda sva zaprepašćena.

– Nedo, zar ti, moje dobro dete, na takve misli da dolaziš? A šta bi posle bilo? Zar da sebe upropastiš? Mila moja devojčice, zar to da čujem od tebe?! Nije moj život tako strašan kako ti misliš – tešila je majka – svi su muževi isti.

– Ne možeš, mama, ti od mene ništa da sakriješ. Danas ste se vas dvoje prepirali. Čula sam. On ima velikih nezgoda u banci.

– Pa svi ljudi imaju nezgoda. Takvo je vreme. Kriza je.

– Nemaju svi ljudi. Drugi muževi i očevi su drukčiji. Ja samo želim, mama, što nisam svršila maturu. Zašto ste me slali u zavod? Da me kaluđerice vaspitavaju? Baš ti, kad si znala kakav je tvoj život, trebalo je da me osiguraš. A šta me je zavod osigurao? Govorim nemački, sviram na klaviru, vezem goblene. Mogu li jezik i klavir da me izdržavaju? Ja

bih ove godine maturirala kao sve moje drugarice, a vi ste me posle petog razreda poslali u pansion u Austriju.

– Odvrćala sam ja njega, ali ti znaš kako je on svoje-glav. Šta on kaže, mora biti! Uvek je on u pravu. Zar je meni bilo lako da se odvajam od tebe? Ne bi on dao da ti ideš na fakultet.

– Znam, za tatu su sve studentkinje pokvarene devojke. A koliko je među njima idealnih devojaka i sirotica koje se muče da bi završile studije. Zašto je za tatu svaka devojka pokvarena?

– Zato što je u životu tvoga tate bilo mnogo pokvarenih žena i sve su studentkinje za njega pokvarene. Ja verujem da ćeš ti biti srećnija od mene.

– Kad se ja udam, mama, ti ćeš da budeš kod mene. Ostavi ga, neka se provodi sa svojim prijateljicama! A kad ostari, on će te tražiti... Kako si ti dobra i nežna žena! Još mu sve praštaš. A ja mu ne bih praštala.

– Vi ste današnje devojke energičnije. Za današnju ženu nije tragedija raskinuti brak. Vidiš: vole se, svađaju se, zabavljaju se, grde se, i mire se. A mi, predratne devojke, volele smo da nas mladići poštuju. Kad smo stupale u brak, zamišljale smo da će naša ljubav biti večna. Ali u naše brakove upleću se nove generacije. Tvoj tata voli mlade devojke. Ja sam sad stara za njega.

Kći joj priđe i zagrli je nežno.

– Moja lepa mamice! Ti imaš divnu dušu. Da li sam ja nasledila tvoju dušu?

– Ne želim ti to. Bolje da budeš energičnija. Ali ja se bojim za tebe. Koliko je ovo sati? Tri i deset minuta. Kako lepo pada sneg!

– Kad će tata da dođe? Mi treba da pođemo na bal posle osam.

– Rano je... Možemo i u devet...

– Je l' da mi je lepa haljina?! Pa dugačka! Tako sam visoka u njoj! Čisto ne poznajem sebe. Vidi, kosa mi je sasvim suva. Prosto je ne osećam na glavi. Kao pena! Pisala sam jutros mojoj drugarici iz zavoda, onoj Amerikanki Meri. Ta-

ko je slatka i simpatična. Mnogo smo se volele. Ona ostaje još godinu dana u zavodu. Kako je to strašno u Americi! Njen otac je bogat i sklonili su je u zavod zbog gangstera. Dva-tri puta su ucenili njenog oca da će je ukrasti. Otac joj je fabrikant čokolade. Mi smo je u zavodu zvali: Kraljica čokolade. Jednom je dobila čitav sanduk čokolade iz Amerike. Što smo se tada svi častili! Ona je spavala do mene. Kad naiđe dežurna sestra, a mi sve čokolade pod jastuk. Sve smo jastuke umrljale čokoladom. Dogovorile smo se ja i Meri da ona letos dođe k nama u goste. Smem li, mama, da je pozovem? Tako je zlatna devojčica!

– Pozovi je. Otac ti to neće braniti. A već Džona, njenog brata, ne bi smela pozvati.

– Ja sam njoj pričala kako je lepo naše Jadransko more, pa plaže, Dubrovnik, Split, i obećala sam, kad dođe na leto, da će s nama ići na more.

– Možemo da je povedemo.

– Ona tri godine nije išla u Ameriku. Njen brat Džon je dolazio jednom. I vodio je Meri, jednu Italijanku i mene u operu i vozio nas automobilom. Džon nije tako lep, ali pravi je Amerikanac! I znaš šta smo se ja i Meri još dogovorile: kad ona ode u Ameriku, da ja idem k njoj u goste.

– A! To ti otac neće dati. I koliko staje taj put!

– Ali Meri mi je obećala da će mi poslati novac za put.

– Ne! Ne! Na to nemoj ni da misliš. Tvoj otac da te puсти u Ameriku?! Vidiš da se on ljuti kad i na korzo izađeš, iako je ovo palanka.

– A zašto da mi ne da? Pa i ti da podeš sa mnom. Da vidiš i ti malo sveta. Ništa, kad se ja udam ja ću s mojim mužem da idem.

– Sa mužem možeš ići. Ali otac ti sada neće dopustiti. Ali, ti si mlada. Na udaju nemoj još da misliš.

– Ali ja nisam mlada. Napunila sam osamnaestu godinu. Nešto ću da ti kažem, mama: meni se ovaj avijatičar dopada.

– Onaj avijatičar?

– Jeste, on... To je tako fin mladić. Bogami, mama. Da znaš kako on sa mnom razgovara, a kako onaj inženjer Petrović. Taj mi se ne sviđa. Odmah je počeo s komplimentima i tako je sa ironijom govorio o svim devojkama. Osetila sam kako misli da sve devojke trče za njim i da bi jedva dočekale da ih on zaprosi. A kad sam to osetila, baš sam mu kazala: za inženjera se ne bih nikad udala. A avijatičar mi je nešto kazao. Hoću da ti kažem. Kad smo bili na slavi kod Olge kuma-Vukine, on je igrao sa mnom i onda mi rekao: „Kad bih se, gospođice, ženio, samo bih s vama želeo da stanem pred oltar.“

– Želeo bi, znam, Nedo, ali treba da mu se da osamdeset hiljada, jer on kao oficir treba da položi kauciju.

– Zar tata ne bi mogao da položi kauciju za mene? On je direktor banke.

– Ne znam ja njegove račune u banci.

– Ja verujem da tata ima novca u banci. Ko je kupio vilu onoj devojci? Čula sam ja, mama. Ona nije imala kuće, a sad ima svoju vilu. Tata ju je kupio! Užasno je to. On ruši ugled i sebi, i tebi, i meni.

– Muškarci ne zameraju ako je devojčin otac lola. Oni bi drvlje i kamenje osuli na majku. Ne boj se, otac ti neće ubiti sreću. Ali on te ne bi dao za avijatičara.

– Zašto, mama! Avijatičari su divni! Nego za koga da me uda? Pa i vas dvoje ste se uzeli iz ljubavi. Ti si bila zaljubljena u tatu i on u tebe.

– Da, bila sam zaljubljena – uzdahnu mati. Okrete se brzo i pogleda jastučice na divanu. – Ovo si lepo izradila. Volim ove tvoje jastučice. Najviše mi se dopadaju ove ruže. Kao da su žive. Uh, zaboravila sam ono slatko od orašića. Metnula sam da se rastopi. Ušećerilo se, pa došlo kao tutkalo. Sto puta sam kazala da slatko od orašića neću da kuvam. Ali Dušan ga voli. Zbog njega sam i kuvala. Ugađam mu sve, ali on to ne priznaje. Oženjeni ljudi nekad polude. Dok ih bolest ne obori. Onda im opet supruge budu dobre.

Neda nije više slušala šta mama govori. Bila je zamišljena i gledala kako pahuljice sve gušće lete. Kao da je naišao

nemi vihor belih leptirića! Mislila je na lepog plavog avijatičara. Setila se kako ju je pitao: „Otkuda da se vi zovete Neda? Je li to srpsko ime?“

– Mama, htela sam da te pitam – zadrža majku, koja je pošla u kuhinju – zašto ste mi nadenuili ime Neda?

– To je bila želja tvoga dede. On je bio profesor istorije i pričao je da se sestra cara Dušana zvala Neda. Kao što vidiš, imaš staro srpske ime iz srednjeg veka. On je voleo ta istorijska imena. Moj pokojni brat zvao se Vojin. Moje je pravo izme Zoranka, ali me zovu Ranka. A otac me je uvek zvao Zaranka. Voleo je kad si se ti rodila i uvek ti je tepao: moja mala vlastelinka! Bio je dobar i pošten čovek i vrlo spreman profesor.

– Pa i ti si studirala istoriju i geografiju. Da li bi mogla da predaješ u gimnaziji?

– Da me nužda natera, morala bih. Učila bih iz udžbenika i predavala. Zar se posle rata mnoge žene nisu prihvatile ratnih profesija?... Ala će sneg da napada! Volim više sneg nego blato. Ova zima nam je više bila sa kišom i blatom. Nego, metni, sine, malo uglja u peć. Da vidim samo ono slatko.

Mati ode, Neda uze lopaticom uglja, ubaci u peć i sede kraj prozora da gleda pahuljice. Bila je malo nevesela.

Taj život njenih roditelja uticao je na njenu mladu dušu. Mislila je da ju je tata zbog toga i poslao u zavod, da bi mogao slobodnije da živi i ne dopusti ćerki da vidi bol svoje majke. Zato ga je manje volela. Nikad nije mogla iskreno da ga zagrli i poljubi. On joj je bio pomalo tuđin, kao da su sve te žene, njegove ljubavnice, stajale između nje i oca i rashlađivale njenu ljubav. Stidela se svoga tate. Prošla je jednom pored vile te njegove prijateljice i videla je na terasi. Ubilačke misli su se pojavile u njoj. Htela je da je pljune i dovikne: „Propalice, ja vas mrzim!“

Zimski suton se spuštao, a vihori snega su se pretvarali u živi roj belih svetlucavih bubica. Svetlost električnih lampi probijala se kroz mećavu i oko njih se njihao zlatni krug.

Jedna oficirska uniforma promače ispred njihove kuće. Nedi zalupa srce, a krv joj jurnu u obraze. Avijatičar. Sre-

ćom, nije je video. U njenoj sobi bilo je tamno. On prođe nekoliko koračaja i okrete se. Onda pređe na drugu stranu ulice i stade kao da razgleda izlog jedne knjižare. Posle se okrenuo, i Neda je znala da on tu stoji da bi se ona pojavila na prozoru. Ali ona nije htela da se pojavi. Smešila se na njega i gledala ga očicama zaljubljene devojčice koja još nije znala ni za prvi poljubac. Ali, onaj Amerikanac, Džon, umalo što je nije poljubio! Kazao joj je: „Da ste u Americi i Amerikanka, sigurno bi vas angažovali za film.“ Ali Džon nije bio lep. A avijatičar ima plave oči, tako plave kao suton, i guste obrve i trepavice. Na žuru ju je nešto upitao, ali ona mami nije htela da kaže. Rekao je: „Da li me volite, Nedo?“ Ona je bila jako uzbuđena i nije umela da mu odgovori. „Hoću da pogledate dobro u svoje srce, pa da mi kažete na balu.“ Oh, ta ona mu je mogla reći još na žuru, ali se zbunila, bilo je stid, i osetila je bojazan, jer takve reči nije još nikad i nikome kazala. Njemu nije bilo dosta da ga ona samo voli, već joj je rekao: „Ako me volite, zaprosiću vas od tate. Ali hoću prvo vaš pristanak. Moj ujak, doktor Stanić, dobar je prijatelj vašeg oca, i on će mu reći o meni lepo. Do vas samo stoji. Vi mi se dopadate, volim vašu spoljašnost, vaše lepe crne oči, tu grguravu kosicu...“ Ona nije umela ništa da odgovori, grlo kao da joj se bilo steglo, i mogla je da zaplače od radosti. Spremala se da mu večeras kaže da ga voli. Zato je bila sva u srećnom zanosu. Prvi bal i prve reči ljubavi jednom muškarcu! Ali, da li je moguće ovo što je sad mama kazala da njen tata, možda, nema osamdeset hiljada za kauciju? Avijatičar je ne bi zaprosio da to ne zna. A on nju voli, vidi se.

– Ah, on gleda ovamo! – nasmeši se Neda i ti pogledi plavih očiju, koje kao da je videla kroz ovaj zimski suton, odagnaše bol njenog srca. Gledala je za njim dok god se nije izgubio u belom zimskom sutonu. Večeras će mu reći da ga voli. Ta pomisao prostruji kroz sve njene nerve. Bio je to strah i radost i iščekivanje najlepšeg trenutka u životu mlade devojke, kad se srce otvara kao cvet, da upije sunčane zrake.

Žar iz velike kaljeve peći bacao je svetlosne zrake po sobi. Mladoj devojci bilo je prijatno da sedi i sanjari. Volela je ovu kuću i svaku stvar u njoj. Zamišljala je kako će ona umeti da namesti svoju kuću. Već je videla sebe, svaku sitnicu u njoj, i njega. Ugalj prsnu, sinuše varnice i na zidu se ukaza slika njenog tate u masnim bojama. Radio je neki slikar i vrlo verno ga naslikao. Bio je to njen tata iz mladih dana, sa lepom, bujnom kosom. Sad mu je kosa bila prореđena, mada su mu uvek ostale iste oči. On je bio lep čovek. Još dok je bila u gimnaziji, u petom razredu, njene drugarice su joj govorile: „Tvoj tata je vrlo lep čovek.“ One su to govorile kao deca, tako je to ona razumevala onda. A sad joj se činilo da se njen tata mogao dopadati njima i kao muškarac. Da li je tata voleo mlade devojke, ili su mlade devojke volele njega, njegov položaj i novac? Znala je da je on varao njenu mamu zato što je lep čovek i što je imao lepu platu i položaj. Svi su mislili da su oni bogati. A Neda je u poslednje vreme počela da sumnja. Čudan je bio njen tata. On je mnogo trošio, ali je uvek prebacivao za sve što se potroši. Stalno je u kući slušala reč: novac. Pa i sad, kad je snevala najlepše snove o svome životu, opet se čula ta reč: novac! Tatine oči su čisto gledale. Ona se pokaja zbog svojih prepora.

Kroz prozor je videla kako se njihovoj kući približava Olga, ćerka njihove kuma-Vuke. Kazala je da će doći da vidi njenu balsku toaletu. Istrčala je u predsoblje da je dočeka.

– Je l' ti gotova haljina?

– Jeste.

– O, vrlo je lepa! – govorila je, ali bez oduševljenja.

– Istina? Dopada ti se? – pitala je naivno i bojažljivo.

– Dopada mi se! Lepo će ti stajati.

Ali i to je izgovorila nemarno. Neda je osećala kako ona nikad nije pokazala nikakvo oduševljenje ni prema njenoj toaleti, ni sviranju, ni kosi njenoj, zbog koje su je hvalile sve drugarice. Kazala je to mami, a ona joj je objasnila: